

Koncom 30. rokov 20. storočia opevnilo vtedajšie Československo svoje hranice tisíckami železobetónových pevnostok až pevnosti. Obranné objekty v pohraničných líniah Čech a Moravy sú všeobecne známe. Časť z nich sa využívala aj za socialistickej éry. Po r. 1990 boli niektoré z nich opravené, zrekonštruované, väčšinou záujmovými združeniami občanov. Stali sa malými múzeami.

Málokto však už vie, že obdobné opevnenia sa stavali aj okolo hraníc Slovenska. Jedným slovenským uceleným a dobudovaným úsekom je opevnenie okolo Petržalky. Bolo budované najmä proti útoku zo Maďarska, ale po obsadení Rakúska Nemeckom v marci 1938 aj proti útoku zo západného smeru. Pred 2. svetovou vojnou bolo územie Slovenska zo Dunajom menšie ako dnes, nepatrieli sem Rusovce, Čuňovo ani Jarovce, ktoré sa stali súčasťou Československa až v r. 1947. Preto aj líniu obrany dnes nájdeme kopírovať líniu vtedajších hraníc.

O tom, že išlo výhradne o obranné zariadenia, svedčí aj sústavu ich stavby - smer k nepriateľovi je „slepý“ bez umiestnených zbraní. V prípade útoku je obranným aj spôsob ich streľby. Je založený prakticky výhradne na bočnej palbe a vzájomnej palebnej podpore jednotlivých objektov tak, aby sa spolu s mechanickými prekážkami, zátarasmi, vytvorila smrtonosná nepriechodná prievara. To znamenalo, že pokiaľ nepriateľ sám nezaútočil, tak sa na neho ani nedalo streľať. Pevnosti v Petržalke môžeme rozdeliť na dve základné skupiny. Staršie objekty, ktoré vznikli, podľa mňa zachovaných dokumentov, už v r. 1934 až 1935. Deväť pevnostok malo svoju guľometnou paľbou súvislo prekrývať otvorený terén od Pečenského lesa na severozápade až po rieku Dunaj na juhozápade.

V r. 1936 vypracovali plán vzniku súvislého opevnenia, ktoré malo pozostávať z 9 prispôsobených pôvodných objektov a 7 novovybudovaných tažkých pevností. V lete 1937 bolo rozhodnuté doplniť opevnenie o ďalších 5 objektov, ktoré mali paľbou posilniť najohrozenejšie úseky, a tak vytvoriť druhú líniu obrany. Samozrejme, bojoval sa nedá bez velenia - a tak boli postavené aj 4 veliteľské objekty a jednotlivé pevnosti boli pospájané hlboko pod zemou umiestnenými opancierovanými, telefónnymi káblami. Súčasťou petržalského opevnenia boli aj mechanické prekážky - protitankové priezory, železobetónoví ježkovia, oceľové protitankové kríže, železné koly na upevnenie ostanatého drôtu a pod. Urobme si malú exkurziu k typickej tažkej pevnosti, žiaľ, v petržalských sa vnútorné vybavenie skoro nezachovalo. Najprv pohľad z jej vonkajšej strany. Vchod je z tlovoj strany pod betónovou strehou, tzv. krákorcom, ktorá mala napr. zabrániť spusteniu nálože zo strechy rovno ku vchodu. Vchod chránil guľometné strieľne. Keby sa však nepriateľ dostal do tzv. hluchého priestoru, tak do neho ústil granátový sklz. Je to v stene šikmo dolu umiestnený otvor, do ktorého sa zvnútra vsunul odistený ručný granát, ten vlastnou váhou vypadol na druhú stranu, na vybetonovanú plôšku, a vybuchol. Zvnútra bol oceľový kryt, ktorý zabránil črepinám preniknúť dovnútra. Pevnosť mala vlastnú vzduchotechniku, ktorá napr. vytvárala vo vnútri mierny

pretlak, čím sa bránilo prieniku znečisteneho resp. otráveného vzduchu.

Na ľavej aj pravej strane, z vrchu schované pod krákorcom a spredu chránené ochrannou, tzv. diamantovou priekopou, sú hlavné strieľne. Sprava to bola strieľňa pre guľometné dvojča ráže 7,92 mm, vľavo väčšia strieľňa pre 40 mm protitankový kanón spojený s tažkým guľometom. V petržalských sa niekedy táto strieľňa v povojskom obdobi vymenila

Pancierové dvere boli zvnútra podopreté vzperou proti prehnutiu, keby sa predsa len poškodili a nedali otvoriť, je v ich dolnej polovici priskrutkovaný prielezový otvor. A sme v hlavnej chodbe. Oproti je miestnosti veliteľa. V chodbe vpravo bývala telefónna ústredňa, umyváreň a nádrža na vodu, ktorá sa plnila z pevnostnej studne a voda sa samospádom rovazdala k spotrebicom a WC. V malom priesotre za toaletou ním boli náboje pre guľomety. V chodbe naľavo boli schody do podzemných priestorov. Na oboch koncoch boli železné rebríky do pancierových kupoli (zvonov) a smerom do tylu pomocná strieľňa pre ľahký guľomet na ochranu hlavných strieľní. Hlavné zbrane boli umiestnené v dvoch zrkadlov

vici mužstva - lebo druhá bola v službe, čiže vojaci sa na posteliach striedali. Taisto WC bolo pripravené iba na bojové podmienky, v čase mieru sa požíva latrína mimo objekt. Elektrický prúd sa mal vyrábať tiež iba počas boja, inak sa svietilo petrolejkami.

Takto vybudovaný objekt bol skvelým obranným prostriedkom, v tom čase dobovými palebnými prostriedkami v podstate nedobytným. Väčšina petržalských objektov je jednoduchšia, aj s menšou odolnosťou - nemá lomený vchod, vchodová strieľňa je priamo v pancierových dverách, namesto schodišta do suterénu išiel len kovový rebrík, skrátené boli aj krycie krákorce. Aj zbrane boli zjednodušené - u ľahkých objektov (ľudovo nazý-

Vojenské pamiatky Bratislavы opevnenie Petržalky 1936-38

za účinnejší 85 mm kanón z tanku T-34/85. Obe strieľne sú chránené pomocou bočnej strieľňou pre ľahký guľomet. Do diamantovej priekopy boli zaústené odvody pre vystrelenie nábojnice, granátový sklz a boli tam aj otvory pre periskopy. Do priekopy mala pri odstrelovaní padať explóziami vyhodená zemina, aby nezasypala strieľne. Na ľavej aj pravej strane vidíme ochranné betónové krísla, do ktorých sú zapustené pancierové zvony so strieľňami pre ľahký guľomet ráže 7,92mm, na ich vrchole je otvor pre periskop. Ním sa dali vystreľovať aj signálne či osvetľovacie rakety. Zvony boli uzemnené pre prípad úderu blesku a zvláštne zakrútené železné pruty nad tlovoj časťou pevnosti slúžili na umiestnenie maskovacej siete. Z prednej strany býval kamenný a na ňom zemný zásyp, takže zo strany útoku bola pevnosť skoro neviditeľná a kamenný zásyp aj tlmič blízke explózie.

Pokiaľ sa nebojíme, podme dnu. Oproti vchodu je namierená strieľňa pre pištoľ alebo pušku na jeho ochranu a ceľá vstupná chodbička bývala natretá tmavou farbou, aby nevytvárala svetlý cieľ. Pod strehom vidíme otvor pre nasávanie čerstvého vzduchu. Prvé dvere bola železná mreža. Chodbička sa dvakrát založí - to aby sa nedalo na vchod priamo streľať, prejdeme cez dvoje plné dvere - prvé sú pancierové a druhé plynootvorne.

umiestnených streleckých miestnostiach. Filozofiou bolo hlavné zbrane zdvojovať, preto k 4 cm kanónu bol zalafovaný tažký guľomet a hlavná protipechotná zbraň bolo guľometné dvojča. Nájdeme tu aj otvory granátových sklzov a pomocné strieľne na ochranu vchodu. Aj tu boli náboje - umiestnené pri zadnej stene a pri bočných potreby pre kanón, konzervačné prostriedky a zámočnícke náradie. Pod granátovým sklzom bola debnička s nárazovými ručnými granátmi. Na pasívnu obranu hlavných miestností a velitelskej miestnosti slúžilo aj vnútorné oplechovanie strepov, ktoré bránilo pri priamom zásahu odletovanie betónových kúskov či sypaniu prachu. Zaujímavovo boli riešenie aj nočné streľby. Pri hlavných zbraniach bola umiestnená mapa terénu, kde bolo mechanickým spôsobom prenesené miesto, kam jednotlivá zbraň mieri.

Poďme dolu po schodoch do ubytovacích a technických priestorov. Nájdeme tu ubytovne pre vojakov, malú ubytovňu pre poddôstojníkov, strojovnu pre dieleselektrický agregát, miestnosť pre ventilátory a filtre, malý sklad ručných granátov, sklad pohonných hmôt, vedľa ktorej bola čistiaca odpadová nádrž. Samozrejšom bol sklad potravín a iného proviantu, pevnosť by mala vydržať z vlastných zásob 2 týždne. Dvojposchodové vojenské postebole boli iba pre polo-

vaných ťopíky podľa skratky Rôzne opevňovacie prac (ROP) to boli iba guľomety a chýbajú aj pancierové zvony. V ľahkých objektov bol iba ručný ventilátor a pri plynovom útoku by si vojaci museli nasadiť plynové masky. Ale výšie uvedený opis je dobrým vzorom pre pochopenie systému pevností až obrany.

Osudy opevnení boli smutné. Po Mnichovskej konferencii bola Petržalka 8. 10. 1938 zabraná nemeckou armádou. Evakuácia bola vyhlásená len 1 deň pred tým a ženijné jednotky demontovali vnútorné vybavenie. Nebolo to možné technicky stihnuť a po dohode s Nemcami sa mohlo v demontážach pokračovať ešte niekoľko dní. Po vojne, najmä po r. 1948, boli objekty znova vyzbrojené, ale už neúčinné kanóny ráže 40 mm boli vymené za tankové 85 mm delá, čím sa museli aj zväčšiť príslušné strieľne. Väčšina pevností bola súčasťou hraničného pásma, pre bežných obyvateľov nepriístupná. V čase výstavby panelákovej Petržalky sa hraničné pásmo zmenšilo a stavenisko zasiaholo a zničilo, či dokonca zasyпалo, 11 objektov. Po r. 1989 zostali v správe armády pevnosti na hranici s Rakúskom, ostatné pomaly chátrajú, resp. z nich niektorí jedinci kradnú posledné možné súčasti - zlý (?) jazyk do konca tvrdia, že vylomené časti montujú nadšenci vojenskej histórie do obnovovaných pevností niekde smerom na západ za rieku Moravou.

Pevnosti a pevnostky v mnohých krajinách sa stávajú múzeami v prírode, budúci vzťah obyvateľov k vlastnej histórii. Český prístup bol aj inšpiráciou k napísaniu tohto článku. Ojedinely pokus vytvoriť military múzeum v Petržalke pri pevnosti na polostrove pri Dunaji sa skončil neúspešne. Dokonca jediné sériozne spracovanie slovenského opevnenia spred 2. svetovej vojny, z ktorého som aj ja bohatý čerpal, pochádza z Českej republiky. Naozaj si nevieme si vážiť vlastnú história?

ERNEST HÚSKA

(Použitá literatúra: Vondrovský Ivo: Opevnení z let 1936-1938 na Slovensku, vydavateľstvo Fortprint, 1993, Stehlík F. Kupka V.: Pěchotní srub R-S 74" Na holém" vydavateľstvo Fortprint, 1994.)

Bratislava – Čažké opevnenia

Hned na začiatku treba povedať, že v článku 56 mierovej zmluvy medzi víťaznými mocnosťami a Rakúskom z roku 1919 je výslovne uvedené, že "...štát Československý sa zaväzuje nebudovať žiadne vojenské zariadenia na časti svojho územia, ktoré ležia na pravom brehu Dunaja na juh od Bratislav". Na to však čs. štát príliš nedbal, ba skôr ho ignoroval. Prvé objekty opevnenia vyrástli na petržalskom predmostí z rozkazu zemského vojenského veliteľa gen. Šnejdárka už v roku 1934. Išlo o prvé stále fortifikačné stavby na čs. území po I. svetovej vojne. Výstavba pokračovala v roku 1937 betonážou pechotných zrubov a ďalších objektov až do podoby uceleného pevnostného pásma.

Zoznam pechotných zrubov čažkého opevnenia Bratislavu a ich rozmiestnenie v teréne:

B-S-1 "Štérkoviště" – možno nájsť na pravom brehu Dunaja cca 700 m proti prúdu od mosta Lafranconi po ľavej strane bývalého hraničiarskeho chodníka pre hliadky.

B-S-2 "Mulda" a B-S-3 "Paseka" - sú hlbšie v lese a je ich čažšie nájsť, ale pri troche vytrvalosti sa to dá.

B-S-4 "Lány" - možno vidieť z cesty k hraničnému prechodu Petržalka - Berg. Je na kraji lesa vpravo od cesty a dobre je viditeľný z nadjazdu nad diaľnicou na Rusovce.

B-S-5a,5b "Vídeň I a II" - zvláštny typ dvojobjektu, bohužiaľ zničený pri výstavbe cesty na hraničný prechod.

B-S-6 "Vrba" - nájdeme ho vpravo od nadjazdu z Bratskej ulice smerom na diaľnicu. Objekt je dobre pozorovateľný z diaľnice, nachádza sa vľavo od nej v smere do Maďarska pred nadjazdom.

B-S-7 "Cvičiště" a B-S-8 "Hřbitov" - dostaneme sa k nim po Kopčianskej ulici. Na konci ulice za bielym múrom doprava a po poľnej ceste asi 300 - 400 m. B-S-7 je vidieť zo stropnice objektu B-S-8 v poli po jeho pravej strane. Pred čelnou stenou objektu B-S-8 sa nachádza vojenský cintorín z obdobia 1. sv. vojny. Oba objekty je možné pozorovať z diaľnice do Maďarska po jej pravej strane.

B-S-9 "Kittsee" - stále rovno po Kopčianskej ku hranici. Po pravej strane cesty zbadáme komín. Je to zvyšok bývalého strážneho hraničiarskeho domčeka, ktorý stál v 50. rokoch na streche objektu.

B-S-10 "Tři hranice" - nachádza sa tesne na pravej strane diaľnice do Maďarska. Je dobre viditeľná stropnica objektu.

B-S-11 "Janík" - zničený pri výstavbe Petržalky.

B-S-12 "Oroszvár" - stihol podobný osud ako Janík.

B-S-13 "Stoh" - konečná autobusov MHD na Betliarskej ulici pri ramene Dunaja.

B-S-14 "Duna" - vľavo od protipovodňovej hrádzky Dunaja v smere toku pred ČOV.

B-S-15 "Ostrov" - na špici polostrova medzi ramenom Zuzana a Dunajom, oproti

/ 40 / 000 43

Slovnaju.

Prípadný záujemca, ak navštívi všetky objekty, ľahko pozná, že niektoré z nich sú odlišné od ostatných. Objekty B-S-5,6,7,9,10,11,12 a 14 boli postavené v roku 1934, teda ešte pred oficiálnym začiatkom výstavby čs. pohraničného opevnenia a asi 1 rok pred vznikom ŘOP. Ide o kuriozity, ktoré sa nikde inde nevyskytujú. Myslia sa tým rarity z pohľadu záujemcov o fortifikácie, nie ich hodnota bojová. Tieto objekty mali iba guľometnú výzbroj. Pechotné zruby B-S-1,2,3,4,8,13 a 15 boli už projektované podľa jednotnej koncepcie (výstavba z roku 1937), mali štandardizované prvky a vybavenie, ale jeden od druhého sa líšili, niekedy dosť podstatne. Dokonca z 265 postavených objektov čs. ľahkého opevnenia nenájdeme dva úplne rovnaké objekty.

Ďalším druhom objektov na petržalskom predmostí boli doplnkové objekty. Dva z týchto objektov patria tiež medzi rarity, ktoré sa nikde inde nevyskytujú. Ich zoznam a rozmiestnenie v teréne:

B-S-I,III a V - objekty ľahkého opevnenia vz.37, zničené pri výstavbe Petržalky.

B-S-II - úkryt pre protitankový kanón, ktorý mal ovládať cestu a električkovú trať do Viedne. Jediný objekt tohto druhu v opevnení ČSR. Jeho typové označenie bolo "LO vz.37 typ H". Nachádza sa v predĺžení polnej cesty, odbočujúcej z Kaukazskej ulice pri bytovkách v blízkosti križovatky s Dargovskou. V poli je vidieť betónová stropnica objektu. Objekt B-S-I sa nachádzal asi 300 m pred ním (približne v úrovni dnešnej diaľnice).

B-S-IV "Milada"- jediný postavený objekt 1. stupňa odolnosti v čs. opevnení. Bol vyzbrojený dvomi dvojčatami ľahkých guľometov a dvomi guľometmi ľahkými. Jeho súčasťou bol protitankový kanón, ktorý mal ovládať cestu a železnici do Kittsee a železnici v smere na Rusovce. Tento objekt je v súčasnosti zasypaný pod nadjazdom pri čerpacej stanici na Panónskej ceste.

Okrem bojových objektov bolo petržalské predmostie vybavené aj opevnenými veliteľskými postaveniami. Tento druh objektov mal byť pôvodne rozmiestnený v celom čs. opevnení, nakoniec boli postavené len 4 objekty v Petržalke. Ich zoznam a rozmiestnenie v teréne:

B-SV-1 - v húštinách východne od zvýšeného nájazdu na most Lafranconi.

B-SV-2 - na Kaukazskej ulici v blízkosti cintorína, ukrytý v súkromnej záhrade za nepriehľadným plechovým plotom.

B-SV-3 - zničený pri výstavbe Petržalky.

B-SV-4 - najľahšie dostupný objekt. Nachádza sa pri Dolnozemskej ceste v smere na Rusovce vľavo za čerpacou stanicou.

Z prekážok sa zachovali protitankové priekopy na ľavej strane objektu B-S-4 a na oboch stranach objektu B-S-8. Z kabeláže sa zachovala kábelová komora v blízkosti polného postavenia veliteľstva pluku v parku pri križovatke Jantárovej cesty a Bosákovnej ulice. Zachovali sa aj niektoré kábelové studne.

Výstavbu opevnenia v Petržalke zabezpečovala stavebná firma Ing. Rudolf Frič z Bratislavы. Do jesene 1938 bolo petržalské opevnenie kompletnie stavebne dokončené vrátane doplnkových objektov a veliteľských stanovísk, prekážok, kabeláže,

kábelových komôr a studní, vzduchotechniky a vnútorných inštalácií objektov. Na objektoch boli osadené pancierové zvony a kupoly. Do objektov boli dodané zbrane (6 kanónov s 5000 nábojmi a 103 guľometov s 2,5 mil. nábojov). Na obranu opevnenia bol určený hraničiarsky prapor č.50 s počtom 1500 vojakov. Opevnenie Bratislavu dosiahlo ako jediný ucelený úsek pohraničného opevnenia vysoký stupeň dokončenosťi a bojaschopnosti a predstavovalo v tej dobe vzor čs. pevnostného pásmá.

Nemeckú okupáciu prežili objekty prakticky bez poškodení, čo nebývalo na iných úsekoch čs. opevnenia zvykom. Predmostie bolo dokonca doplnené ďalšími zaujímavými objektami - betónovými stenami so strieľnami pre protitankový kanón a maketou tanku. Steny so strieľnami dnes môžeme nájsť v blízkosti objektov B-S-7 a B-S-8. Ďalšie sa nachádzajú na východnej (Zátišie) a západnej (Martinengova ul.) strane Bratislavu. Tieto objekty boli súčasťou nemeckých príprav na obranu mesta v roku 1945. V stenách sú osadené ruské koristné strieľne. Rovnaké strieľne sa nachádzajú v objektoch ruskej Molotovovej línie, kde v nich bol zalafetovaný protitankový kanón kalibru 45 mm, spriahnutý s tăžkým guľometom kalibru 7,62 mm (DOT-4). Strieľňa v jednej zo stien na Zátiší je poškodená paľbou. Vzhľadom k tomu, že materiál steny poškodený nie je, možno predpokladať, že strieľňa bola poškodená bojom v objekte Molotovovej línie, v ktorom bola pôvodne osadená. V dnes už neexistujúcej stene na Martinengovej ulici sa zachoval aj zaspaný kanón, ktorý bol neskôr vyzdvihnutý, zreštaurovaný a dnes sa nachádza v areáli opevnenia v Darkovičkách na Hlučínsku, osadený v objekte MO-S-18 "Obora". V Darkovičkách sa nachádzajú aj niektoré ďalšie prvky vnútorného vybavenia, pochádzajúce z bratislavských objektov.

Murovaná maketa tanku sa nachádza medzi objektom B-S-7 a rakúskou hranicou. Jej účel nie je doteraz uspokojivo vysvetlený. S najväčšou pravdepodobnosťou slúžila ako cvičný cieľ pre protitankové kanóny. Nemožno však vylúčiť ani jej využitie ako pomôcky pre výcvik pechoty v protitankovom boji. Využitiu tejto lokality ako vojenského výcvikového priestoru už pred vojnou napovedá aj krytie označenie priľahlého objektu B-S-7. Zodpovedá tomu aj výborná dostupnosť priestoru po ceste aj železnici a vtedajšia relatívna odľahlosť od obývaných sídiel, zároveň však v blízkosti veľkého mesta s vojenskou posádkou. Je preto veľmi pravdepodobné, že tento priestor bol využívaný ako vojenské cvičisko aj po nemeckej okupácii petržalského predmostia, čomu nasvedčuje aj to, že napriek dobrej prístupnosti neboli z objektov v Petržalke vytrhnuté zvony ani žiadne iné pancierové prvky a objekty zostali v nepoškodenom stave (analogickým príkladom sú rovnako nepoškodené objekty v Milostoviciach na Opavsku, ktoré boli zahrnuté do areálu nemeckého výcvikového priestoru).

Po roku 1948 boli objekty znova vyzbrojené a doplnené materiálom. Kanóny kalibru 47 mm boli nahradené pevnostnými kanónmi vz. 44/59 kalibru 85 mm (s výnimkou objektu B-S-15, v ktorom sa z tohto dôvodu zachovala jediná strieľňa zbrane L1 na Slovensku). Skoro všetky objekty boli zahrnuté do hraničného pásmá a neboli prístupné. Hraničné pásmo bolo zúžené v 70. rokoch pri výstavbe petržalských sídlisk, pri ktorej bolo niekoľko unikátnych objektov zničených. Po roku 1989 bolo hraničné pásmo zrušené. Objekty B-S-1 až 4 a B-S-8 ostali vo vlastníctve armády. boli zakonzervované a uzavreté.

V zime roku 2002 došlo neznámymi páchateľmi k vlámaniu do armádou uzavretých objektov a odcudzeniu ich kompletného vnútorného vybavenia, čo znemožnilo

plánované využitie týchto objektov pre muzeálne účely. V súčasnosti sú všetky zachované objekty otvorené, zbavené vnútorného vybavenia a voľne prístupné.

Na priložených mapkách je znázormené umiestnenie všetkých objektov a umiestnenie objektov, ktoré sa doteraz zachovali.

V Bratislave a jej okolí sa vyskytujú aj iné zaujímavé objekty fortifikačnej architektúry:

- fragmenty mestského opevnenia,
- nedokončené bastiónové opevnenie Bratislavského hradu (podľa návrhu J. Priamihó),
- úkryty z obdobia 1. sv. vojny, posledný z nich sa zachoval v blízkosti čerpacej stanice na Račianskej ulici (oproti internátu Mladá Garda),
- pozorovateľne, nachádzajúce sa na viacerých miestach s dobrým výhľadom,
- protiletecké úkryty z obdobia 2. sv. vojny, nachádzajúce sa v areáli a okoli Istrochemu,
- zátarasy ciest v tvare betónových kociek, nachádzajúce sa v okolí Bratislavы,
- nemecké železobetónové tenkostenné objekty guľovitого tvaru, ktoré boli pôvodne zakopané v zemi a slúžili ako zodolnené guľometné palebné posty (MG-Ringstand, Tobruck), nachádzajúce sa v užšom aj širokom okoli Bratislavы,
- delostrelecké kaverny (úkryty pre delostrelcov a muníciu) stavebne pochádzajúce z obdobia pred 1. svetovou vojnou, nachádzajúce sa na vrcholoch a svahoch dominantných výšíň nad Bratislavou (Kamzík, Nad Sitinou, Dúbravská Hlavica, Kráľova hora atď.). Ide o podzemné úkryty s vybetónovanými vchodovými portálmi. Stavebným materiálom je prostý betón (čo je typické pre rakúsku fortifikačnú výstavbu). Kaverny majú zvyčajne niekoľko vchodov a pomerne rozsiahle podzemné priestory. Ich súčasťou je aj núdzový východ v podobe vertikálnej šachty štvorcového pôdorysu s vybetónovanými stenami, osadenou železným rebríkom. Pri niektorých kavernách sú ešte v teréne rozoznateľné plošiny pre delá. Ich úlohou bola diaľková delostrelecká obrana Bratislavы a mosta cez Dunaj počas 1. svetovej vojny v prípade, že by sa protivníkovi (Rusom) podarilo preraziť obranu v Karpatoch. Kaverny sa nachádzajú na miestach s dobrým výhľadom, čo dávalo vhodné podmienky pre pozorovanie predpolia a umožňovalo vedenie ďalekých delostreleckých palieb. Podobné kaverny je možné nájsť aj v blízkosti fortu Bodzów fortovej pevnosti Krakov.

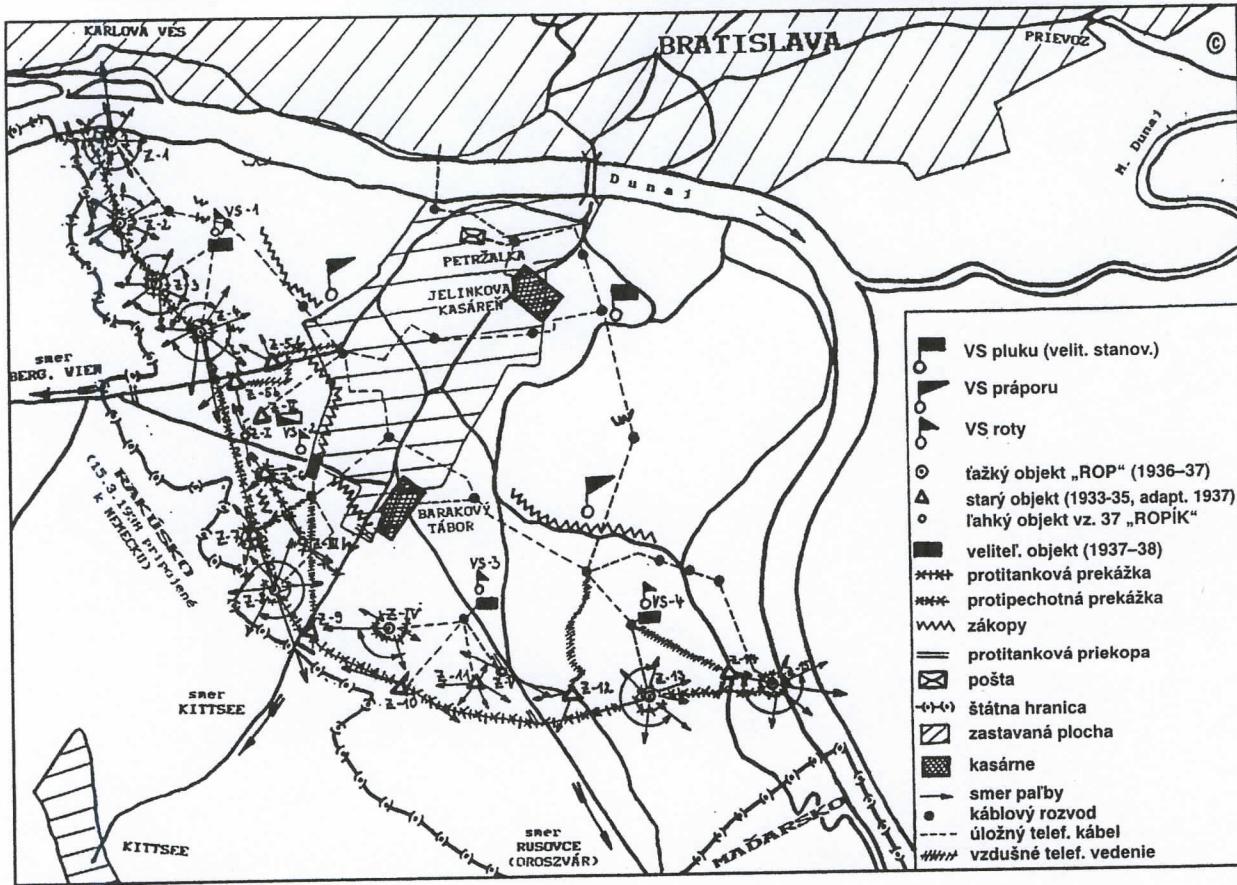
plánované využitie týchto objektov pre muzeálne účely. V súčasnosti sú všetky zachované objekty otvorené, zbavené vnútorného vybavenia a voľne prístupné.

Na priložených mapkách je znázormené umiestnenie všetkých objektov a umiestnenie objektov, ktoré sa doteraz zachovali.

V Bratislave a jej okolí sa vyskytujú aj iné zaujímavé objekty fortifikačnej architektúry:

- fragmenty mestského opevnenia,
- nedokončené bastiónové opevnenie Bratislavského hradu (podľa návrhu J. Priamihó),
- úkryty z obdobia 1. sv. vojny, posledný z nich sa zachoval v blízkosti čerpacej stanice na Račianskej ulici (oproti internátu Mladá Garda),
- pozorovateľne, nachádzajúce sa na viacerých miestach s dobrým výhľadom,
- protiletecké úkryty z obdobia 2. sv. vojny, nachádzajúce sa v areáli a okolí Istrochemu,
- zátarasy ciest v tvare betónových kociek, nachádzajúce sa v okolí Bratislavы,
- nemecké železobetónové tenkostenné objekty guľovitého tvaru, ktoré boli pôvodne zakopané v zemi a slúžili ako zodolnené guľometné palebné posty (MG-Ringstand, Tobruck), nachádzajúce sa v užšom aj širokom okolí Bratislavы,
- delostrelecké kaverny (úkryty pre delostrelcov a muníciu) stavebne pochádzajúce z obdobia pred 1. svetovou vojnou, nachádzajúce sa na vrcholoch a svahoch dominantných výsin nad Bratislavou (Kamzík, Nad Sitinou, Dúbravská Hlavica, Kráľova hora atď.). Ide o podzemné úkryty s vybetónovanými vchodovými portálmi. Stavebným materiálom je prostý betón (čo je typické pre rakúsku fortifikačnú výstavbu). Kaverny majú zvyčajne niekoľko vchodov a pomerne rozsiahle podzemné priestory. Ich súčasťou je aj núdzový východ v podobe vertikálnej šachty štvorcového pôdorysu s vybetónovanými stenami, osadenou žezbným rebríkom. Pri niektorých kavernách sú ešte v teréne rozoznateľné plošiny pre delá. Ich úlohou bola diaľková delostrelecká obrana Bratislavы a mosta cez Dunaj počas 1. svetovej vojny v prípade, že by sa protivníkovi (Rusom) podarilo preraziť obranu v Karpatoch. Kaverny sa nachádzajú na miestach s dobrým výhľadom, čo dávalo vhodné podmienky pre pozorovanie predpolia a umožňovalo vedenie ďalekých delostreleckých palieb. Podobné kaverny je možné nájsť aj v blízkosti fortu Bodzów fortovej pevnosti Krakov.

Petráčkovčí

Opevnenie bratislavského predmostia